

1. Kādā veidā es jūsu valstī varu aizsargāt savas tiesības tiesā, ja esmu cietušais, jo saistībā ar uzņēmējdarbību ir pārkāptas manas cilvēktiesības? Vai šī aizsardzība ietver kompensāciju?

Tiesības uz atlīdzinājumu gadījumos, kad uzņēmējdarbības rezultātā ir pārkāptas cilvēktiesības, ir īstenojamas caur tiesu, proti, atkarībā no konkrētā pārkāpuma veida – tiesā, kas skata attiecīgi civillietas, krimināllietas, administratīvas lietas un darba strīdus. Šī aizsardzība var būt prasības celšana vai sūdzības iesniegšana kriminālizmeklēšanas iestādei vai prokuratūrai (*Ministério Público*). Ņemot vērā šādu prasību, atbildētājam/apsūdzētajam var prasīt kaut ko iesniegt, veikt kādu darbību, atturēties no pretlikumīgas darbības vai samierināties ar konkrētu darbību, kā arī atlīdzināt zaudējumus vai morālo kaitējumu, kas cietušajam nodarīts atbildētāja/apsūdzētāja uzvedības rezultātā. Portugāles Kriminālkodeksā (*Código Penal*) ir noteikta juridisko personu atbildība konkrētu noziedzīgu nodarījumu gadījumā, ievērojot konkrētus nosacījumus.

Procesuālo tiesību normas civillietās, krimināllietās, administratīvās lietās un darba strīdu gadījumā reglamentē procedūras kompensācijas saņemšanai.

2. Vai pastāv īpaši noteikumi rupju cilvēktiesību pārkāpumu gadījumā? Vai šie noteikumi attiecas uz noziedzīgiem pret vidi vai smagiem darbaspēka eksploatācijas gadījumiem?

Nepastāv īpašu valsts noteikumu kopums attiecībā uz rupjiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Tomēr šāds pārkāpums ir noziedzīgs nodarījums vai administratīvs pārkāpums, un, nosakot piemērojamo sodu un tā ilgumu vai apmēru, tiek ņemts vērā konkrētā pārkāpuma nopietnības izvērtējums. Tas attiecas uz noziedzīgiem pret vidi un smagu darbaspēka eksploatāciju.

3. Esmu cietušais, jo Eiropas transnacionālas korporācijas darbību rezultātā, kuras notika ārpus Eiropas Savienības, ir pārkāptas manas cilvēktiesības. Vai man ir piekļuve jūsu valsts tiesām, ja es neesmu ES pilsonis vai nedzīvoju Eiropas Savienībā? Kādi ir nosacījumi, lai es varētu celt prasību par to, ka ir pārkāptas manas tiesības? Kur es varu atrast papildu informāciju?

Atbilstoši civillietībām piemēro Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr. 1215/2012 (2012. gada 12. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās (zināma kā “regulas “Brisele I” pārstrādātā versija”) un Lugāno konvencijas noteikumus.

Atbilstoši Regulai (ES) Nr. 1215/2012 personas, kuru domicils ir kādā dalībvalstī, var iesūdzēt minētās dalībvalsts tiesā neatkarīgi no viņu pilsonības, un uzskata, ka uzņēmuma (vai citas juridiskas personas) domicils ir vietā, kur ir tā statūtos noteiktā atrašanās vieta, galvenais birojs vai galvenā darbības vieta. Taču ir paredzēti īpaši jurisdikcijas noteikumi attiecībā uz konkrētām lietām, it īpaši lietām, kas attiecas uz neatļautu darbību vai kvazideliktu – jurisdikcija ir tās vietas tiesai, kur iestājies vai var iestāties notikums, kas rada kaitējumu. Konvencijā par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās (Lugāno konvencijā) ir ietverti identiski noteikumi.

Ja uzņēmuma domicils nav Eiropas Savienībā vai valstī, kas pievienojusies Lugāno konvencijai, Portugāles tiesu starptautisko jurisdikciju var atvasināt no Portugāles civilprocesa tiesībām. Tā tas būtu gadījumā, kad piesauktās tiesības nevar īstenot citiem līdzekļiem, kā vien ceļot prasību Portugāles tiesā (piemēram, dažādu valstu starptautiskās jurisdikcijas normu kombinācijas rezultātā izrādās, ka nav tiesas, kuras jurisdikcijā būtu strīda izskatīšana) vai kad prasītājam būtu ļoti sarežģīti celt prasību ārvalstīs un pastāv svarīgs personīgs vai faktiskais vienojošs faktors starp strīda priekšmetu un Portugāles tiesību sistēmu.

Atbilstoši krimināltiesībām piemēro jurisdikcijas noteikumus, kas atvasināti no Kriminālkodeksa. Tādējādi, ja vien nav starptautiska nolīguma vai konvencijas, kas noteiktu pretējo, spēkā esošais pamatprincips ir tāds, ka, neatkarīgi no pārkāpēja valstspiederības, Portugāles krimināltiesības ir piemērojamas nodarījumiem, kas izdarīti Portugāles teritorijā vai uz Portugāles kuģa vai lidmašīnas borta. Taču, ja vien nav starptautiska nolīguma vai konvencijas, kas noteiktu pretējo, Portugāles krimināltiesības var piemērot nodarījumiem, kas izdarīti ārpus valsts teritorijas – ievērojot noteiktus nosacījumus vai konkrētu noziedzīgu nodarījumu gadījumā. Attiecībā uz noziedzīgiem nodarījumiem, kuri izdarīti ārpus valsts teritorijas un kuros iesaistītas juridiskas personas, Portugāles tiesības piemēro tikai tad, ja nodarījumus ir izdarījusi juridiska persona, kuras statūtos noteiktā atrašanās vieta ir Portugāles teritorijā, vai nodarījumi ir vērsti pret šādu juridisko personu, un neatkarīgi no tā, vai cietušais ir ES pilsonis vai dzīvo ES.

4. Vai ombuda iestādes, līdztiesības iestādes vai valsts cilvēktiesību aizsardzības iestādes var sniegt atbalstu cietušajiem, kuru cilvēktiesības ir pārkāptas saistībā ar uzņēmējdarbību, un pārkāpumu izdarījusi Eiropas transnacionāla korporācija ārpus Eiropas Savienības? Vai šīs iestādes var veikt izmeklēšanu, ja es neesmu ES pilsonis vai nedzīvoju Eiropas Savienībā? Vai jūsu valstī ir citi publiskie dienesti (darba vai vides inspekcija), kas var izmeklēt manu lietu? Kur es varu atrast informāciju par savām tiesībām?

Iespēja, ka izmeklēšanā var iesaistīties Ombuds, līdztiesības iestādes (Darba un nodarbinātības līdztiesības komisija (*Comissão para a Igualdade no Trabalho e no Emprego -CITE*)) un Pilsonības un dzimumu līdztiesības komisija (*Comissão para a Cidadania e Igualdade de Género -CIG*)), **Darba inspekcija** un **Vides inspekcija**, ir ierobežota un attiecas uz valsts tiesību aktu pārkāpumiem, kas izdarīti Portugāles teritorijā. Lai pamudinātu minētās iestādes iesaistīties, nav nozīmes apstāklim, ka cietušais, pret kuru Eiropas transnacionāls uzņēmums ir izdarījis cilvēktiesību pārkāpumu ārpus Eiropas Savienības (ES), nav ES pilsonis vai nedzīvo ES.

5. Vai jūsu valsts Eiropas transnacionālajām korporācijām uzliek par pienākumu izveidot sūdzību mehānismus vai starpniecības pakalpojumus pārkāpumu gadījumiem, kas izriet no korporācijas uzņēmējdarbības? Vai šie pienākumi attiecas arī uz pārkāpumiem ārpus Eiropas Savienības? Kurš ir atbildīgs par šo darbību uzraudzību jūsu valstī? Vai ir pieejami publiski ziņojumi, kuros sniegta informācija par šo sistēmu darbību?

Nav nekāda juridiska pienākuma attiecībā uz šādiem ziņojumiem. Taču ESAO vadlīniju daudz nacionāliem uzņēmumiem ietvaros šo vadlīniju īstenošanas valsts kontaktpunkts (VKP), kuru koordinē Ekonomiskās darbības ģenerāldirektorāts (*Direção-Geral das Atividades Económicas - DGAE*) un Portugāles Investīciju un ārējās tirdzniecības aģentūra (*Agência para o Investimento e Comércio Externo de Portugal - AICEP Portugal Global*), nodrošina (bez tiesas iesaistes) mediācijas un starpniecības platformu, kurā izskata pret uzņēmumiem iesniegtas sūdzības par iespējamu vadlīniju neievērošanu. Tādējādi persona vai organizācija, kura uzskata, ka daudz nacionāla uzņēmuma darbības vai rīcība neatbilst vadlīnijām, var iesniegt formālu sūdzību VKP, kas atrodas vienā no valstīm, kur darbojas minētais uzņēmums. Papildu informācija ir atrodama [šeit](#), tai skaitā VKP gada ziņojumi par ESAO vadlīniju īstenošanu.

6. Vai man ir īpašas tiesības, ja es esmu neaizsargāts cietušais, kas meklē tiesisko aizsardzību gadījumos, kad saistībā ar uzņēmējdarbību ir pārkāptas cilvēktiesības? Vai man ir iespēja saņemt juridisko palīdzību un ar kādiem nosacījumiem? Kādas izmaksas tiks segtas juridiskās palīdzības ietvaros? Ja es neesmu ES pilsonis un nedzīvoju Eiropas Savienībā, vai man ir piekļuve juridiskai palīdzībai ar tādiem pašiem nosacījumiem, kā ES pilsoņiem un iedzīvotājiem?

Saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa (*Código de Processo Penal*) 67.-A pantu:

“a) “cietušais” ir:

i) *fiziska persona, kurai nodarīts kaitējums*, inter alia, fizisks, psiholoģisks, emocionāls vai morāls kaitējums vai zaudējumi īpašumam, ko izraisījuši tīša darbība vai bezdarbība, izdarot noziedzīgu nodarījumu;

ii) *personas, kuras nāve iestājusies tieši noziedzīga nodarījuma rezultātā, ģimenes locekļi, kuriem minētās personas nāves rezultātā nodarīts kaitējums;*

b) *“īpaši neaizsargāts cietušais” ir cietušais, kurš ir īpaši neaizsargāts*, inter alia, sava vecuma, veselības stāvokļa vai invaliditātes dēļ un tādēļ, ka viktimizācijas veids, pakāpe un ilgums ir nodarījis kaitējumu ar nopietnām sekām viņa psiholoģiskajai labbūtībai vai apstākļiem viņa sociālajai integrācijai;

c) *“ģimenes locekļi” ir cietušā laulātais vai persona, kura dzīvo kopā ar cietušo, cietušā tiešie radnieki un brāļi un māsas, un personas, kuras ir finansiāli atkarīgas no cietušā;*

d) *“bērns” ir ikviena persona, kas jaunāka par 18 gadiem.”*

Vienas no tiesībām, kas nostiprināta Cietušā statusa aktā, kurš apstiprināts ar 2015. gada 4. septembra Likumu Nr. 130/2015, ir tiesības uz juridisko palīdzību, kuru tiesiskais regulējums ir noteikts 2004. gada 29. jūlija Likumā Nr. 34/2004. Attiecībā uz juridisko palīdzību lūdzam skatīt attiecīgo Eiropas e-tiesiskuma portāla [lapu](#).

Lapa atjaunināta: 07/04/2024

Šīs lapas dažādās valodu versijas uztur attiecīgās dalībvalstis. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Eiropas Komisija neuzņemas nekādas saistības un atbildību par datiem, ko satur šis dokuments, vai informāciju un datiem, uz kuriem šajā dokumentā ir atsauces. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.